

SLOVENSKÝ
NÁRODOPIŠ

2

VIII

SLOVENSKÁ AKADEMIA VIED
BRATISLAVA 1960

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.cceol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

STÚDIE

Božena Filová, K aktuálnym metodologickým problémom národopisnej vedy — —	177
Soňa Kovačevičová, Cesty ľudovej výtvarnosti a dnešok — — — —	189
Zdenka Bokesová, K otázkam vývoja profesionálnych súborov ľudových piesní a tancov na Slovensku — — — — — — — — — — — — — —	227
Emília Horváthová, Niektoré historicko-etnografické problémy pri riešení cigánskej otázky po r. 1945 — — — — — — — — — — — — — —	240
Viera Urbančová, Príčiny pretrvania archaických poľnohospodárskych foriem v nie- ktorých oblastiach Slovenska — — — — — — — — — — — — — —	255
Ján Podolák, Tradičné spôsoby zimovania dobytku na Horehroní — — — — —	268
Jaroslav Štika, Salašnictví v povážskej a kysucké oblasti — — — — —	323

ROZHLEDY

Pavol Stanó, Výskumná a dokumentačná činnosť Ústredia ľudovej umeleckej výroby v Bratislave — — — — — — — — — — — — — — — — — —	371
Drobné zprávy — — — — — — — — — — — — — — — — — —	377

RECENZIE A REFERÁTY

J. Horák, Pohádky a písně Lužických Srbů (Lubica Droppová — Markovičová)	380
A. Melicherčík, Pavol Dobšínský (Ján Michálek) — — — — — — — — — —	381
K. Rebro, Urbárska regulácia Márie Terézie a poddanské úpravy Jozefa II. (J. Podolák)	383
N. Dennis, F. Henrigues, C. Slaughter, Coal is our life (J. Pátková) — — — — —	383

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

Боже́на Фи́лова, К некоторым актуальным методологическим вопросам этно- графии — — — — — — — — — — — — — — — — — —	177
Со́ня Ко́вачеви́чова, Пути народного изобразительного искусства и со- временность — — — — — — — — — — — — — — — — — —	189
Зденка Бо́кесова, К вопросам о развитии словацких профессиональных ан- самблей песни и пляски — — — — — — — — — — — — — — — — — —	227
Эми́лия Го́рватова, Некоторые историческо-этнографические проблемы в решении цыганского вопроса после 1945-го года — — — — — — — — — — — — — — — — — —	240
Ве́ра Урба́нцова, Причины переживания архаических сельскохозяйствен- ных форм в некоторых областях Словакии — — — — — — — — — — — — — — — — — —	255
Ян По́долак, Традиционные способы зимования скота в области верхнего Грона —	268
Яросла́в Шти́ка, Шалашничество в поважской и кисудской области — — — — —	323
РЕЦЕНЗИИ И РЕФЕРАТЫ —	380

INHALT

STUDIEN

Božena Filová, Zu den aktuellen methodologischen Problemen der volkskundlichen Wissenschaft — — — — — — — — — — — — — — — — — —	177
Soňa Kovačevičová, Wege volkstümlicher bildender Kunst und Gegenwart —	189
Zdenka Bokesová, Zu den Entwicklungsfragen der Volkslieder- und Volkstänze- ensembles in der Slowakei — — — — — — — — — — — — — — — — — —	227

Na 1. strane obálky: Detail závesu, ktorý utkala ľudová tháčka Zuzka Selecká z Dobrej Nivy r. 1954 z príležitosti Medzinárodného dňa žien.

NIEKTORÉ HISTORICKO-ETNOGRAFICKÉ PROBLÉMY PRI RIEŠENÍ CIGÁNSKEJ OTÁZKY PO R. 1945

SOME HISTORICO-ETHNOGRAPHIC PROBLEMS IN SOLVING THE GYPSY QUESTION
AFTER 1945

EMÍLIA HORVÁTHOVÁ

Národopisný ústav SAV, Bratislava

Po oslobodení vznikla nová Československá republika, zložená z národa českého a slovenského, ako aj z viacerých národností. Tento fakt si preto po r. 1945 vyžiadal riešenie viacerých problémov súvisiacich s národnostnou otázkou. V spisoch klasikov marxizmu nachádzame mnohé state venované tejto problematike. Sú to jednak základné tézy národnostného programu, jednak ich podrobné rozvedenie na konkrétnych prípadoch v konkrétnej situácii. Pri oboch sa zdôrazňuje práve nutnosť vychádzať z danej historickej, ekonomickej a spoločenskej situácie tej-ktorej skupiny. Bolo nemožné, aby klasici určili presný postup pri riešení národnostných problémov ktorýchkoľvek skupín, alebo aby do podrobností rozvádzali všetky situácie, ktoré vzhľadom nielen na súčasnosť, ale aj na ďalší vývoj prichádzali do úvahy. To konečne ani nepokladali za potrebné, ako to priamo uviedol Lenin: „Zásadnou sa stáva otázka: či máme ponechať organizáciám a členom strany možnosť, aby aplikovali všeobecné a základné tézy programu na konkrétne podmienky a rozvíjať ich v tomto smere, alebo či máme len zo strachu pred podozrievaním zaplniť program drobnými detailmi, zvláštnymi pokynmi, opakovaniami a kazuistikou“.¹ Na tomto mieste nebudeme rozoberať národnostnú problematiku ani našich dvoch národov ani našich národností, no podrobnejšie si všimneme situáciu ďalšej etnickej skupiny, ktorá u nás žije, a to Cigánov.

Cigánov charakterizuje spoločný pôvod, i keď nie z jedného, ale z viacerých etnicky príbuzných kmeňov. Svoju pravlasť — Indiu — neopúšťali naraz, ale vo väčších-menších skupinách a v rozličných časových intervaloch. Takýmto spôsobom jednotlivé skupiny prichádzali do podmienok čiastočne odlišných ako skupiny predošlé, čo vplývalo na diferenciáciu ich ďalšieho spôsobu života. Na druhej strane na nich ako na celok pôsobil nový zjednocujúci činiteľ, pravda,

¹ Lenin, *Krok vpred...*, e) incident pre rovnoprávnosť jazykov, Spisy, zv. 7, 204.

v negatívnom zmysle. Boli to najrozmanitejšie formy diskriminácie, ktoré mali miestne a časové varianty a širokú škálu čo do intenzity, počnúc nenápadnými, viac-menej skrytými formami až po otvorené prenasledovanie a vyhladzovanie. Toto posledné nadobudlo v ich histórii dvakrát hrozivé a skutočné drastické formy, a to v 17. stor. a počas druhej svetovej vojny v štátoch, kde prenikol fašizmus.

Hospodársky a politický útlak, ako aj ďalšie formy diskriminácie, ktorou trpeli temer všetky skupiny, podmienili u Cigánov vznik a vývoj rozličných spoločných vlastností. Predovšetkým sa v ich vlastných radoch neobyčajne rozvinulo vedomie spolupatričnosti, a s tým cit pre súdružnosť, a na druhej strane nedôvera až nenávisť voči každému, kto nebol príslušníkom ich etnickej skupiny. Logickou výslednicou takéhoto vývoja bola dvojaká morálka, iná pre nich samých, iná voči ostatným. Napr. žobrania, krádeží, podvodov, ktoré boli u nich prevažne ekonomickou nutnosťou, nikdy sa nedopúšťali vo vlastných radoch, ale vždy iba voči necigánom.

Oproti týmto a ďalším spoločným črtám, vplyvom vonkajších i vlastných vnútorných, predovšetkým ekonomických podmienok, pokračovala v jednotlivých skupinách diferenciácia, ktorá ich viedla k vzájomnej, čoraz väčšej odlišnosti. A tak po oslobodení r. 1945 ostali u nás skupiny na rôznom stupni celkového vývoja, v najrozmanitejších stupňoch asimilácie.

Mestskí hudobníci sa svojím spôsobom života najviac priblížili ostatnému, konkrétnejšie mestskému obyvateľstvu. Pravda, živelná asimilácia niektorým prechodne vtisla aj negatívne prvky, pretože ich ideálom boli často formy spôsobu života meštiakov a maďarskej džentry, t. j. tých, ktorých pri svojom povolaní mali najčastejšie pred očami. Tým potom aj ich kultúrny život nadobudol určitú jednostrannosť.

Druhú a dnes už prevládajúcu skupinu Cigánov na Slovensku tvoria námedzní robotníci, ktorí do r. 1945 bývali zväčša v cigánskych osadách a sezónne pracovali poväčšine na cestách, v kameňolomoch a pri podobných prácach a v súčasnosti čoraz vo väčšom počte prechádzajú na stále práce v závodoch, na stavbách a pod., získavajú kvalifikácie, sťahujú sa do nových bytov medzi ostatných občanov a postupne splývajú s najpokrokovejšou časťou našej spoločnosti, s robotníkmi.

Ďalšou skupinou sú remeselníci. Medzi nimi je tak isto široká škála čo do úrovne spôsobu života a stupňa asimilácie, počnúc tými, ktorí nie sú vo svojom remesle veľmi úspešní a nízke zárobky si občas doplňujú krádežou, ich ženy veštením a žobraním alebo rozličnými príležitostnými prácami, až po skutočných remeselníkov — majstrov, ktorí sa svojím spôsobom života vôbec alebo len veľmi málo líšia od ostatných remeselníkov svojho druhu. Predstaviteľom kedysi početnej vrstvy remeselníkov je už dnes poväčšine iba staršia generácia, kým mladší čím ďalej, tým viac dávajú prednosť stálemu zamestnaniu ako robotníci, pretože primitívna, zaostalá remeselná výroba si pochopiteľne vynucovala

adekvátny spôsob života. Predovšetkým samé suroviny bolo treba hľadať po širokom okolí (napr. korytári, lyžičiari, košíkári, metlári a i. vhodné drevo a prútie), podobne pri odpredaji, čo si na jar a v lete vyžadovalo pohyblivý spôsob života. Okrem toho ponuka obvykle prevyšovala dopyt, takže zárobky bývali nízke a niekedy trvalo dlhší čas, kým sa remeselníkom podarilo (v blízkom i širšom okolí) výrobky odpredať alebo vymeniť za stravu, prípadne odev.² Okrem toho fabričná výroba čoraz viac zatláčala mnohé druhy remeselnej výroby.

Po r. 1945 neboli zriedkavosťou ani osady, kde iba niektorí muži vykonávali príležitostné drobné práce a celá starosť o výživu a zaodievanie pripadla na ženy. Niektoré tkali na primitívnych krosienkach šnúrky, iné robili štetky a ďalšie drobné predmety, zbierali lesné plodiny, smolu, vykonávali občas nádennícke práce a pod., no táto činnosť pochopiteľne nestačila na obživu rodiny počas celého roka, preto si vypomáhali liečením (často podvodným), veštením, žobraním a krádežou. Pravda, tento typ osád je už dnes zriedkavosťou. Častejšie sú to iba niektoré rodiny, ktoré žijú v spoločnej osade s ostatnými, no pridŕžajú sa starého spôsobu života, pričom majú na ostatných negatívny vplyv.

Značne odlišná v celkovom charaktere spôsobu života je skupina Cigánov, ktorí žili donedávna nomádnym alebo polonomádnym spôsobom života. Presná evidencia začiatkom r. 1959 ukázala, že ich počet (vyše 30 000 — podľa údajov dennej tlače) je značne vyšší, než sa predpokladalo, a predstavujú tak približne štvrtinu všetkých Cigánov v republike. Niektoré tieto skupiny sa označujú za Cigánov haličských, no v prevažnej väčšine sa pokladajú za Cigánov valašských, čiže odvodzujú svoj pôvod z rumunskej Valachie. Ich dialekt je značne odlišný od dialektov našich domácich Cigánov. Aj v ich spôsobe života a kultúre je veľmi mnoho odlišných prvkov. Nomádni Cigáni jednak tým, že zachovávali formu starobylého spôsobu života, zachovali si staršie prvky aj v kultúre, jednak boli vystavení vplyvom iných kultúr ako Cigáni usadlí. Mnohé skupiny týchto Cigánov sa živili priekupníctvom koní a šikovní jednotlivci vlastnili často veľké sumy peňazí, ktoré s obľubou vymieňali za cenné kovy. Majetné boli aj skupiny kotlárov. Bohatšie rodiny si na bývanie kupovali maringotky, ostatní bývali väčšiu časť roka pod šiatrami a na vozoch. Ich ženy veštili,³ žobrali a kradli, predovšetkým poľné plodiny a hydinu.⁴

² Remeselnícke výrobky predávali väčšinou ženy, keďže si boli vedomé toho, že majú pre obchodovanie lepšie predpoklady ako muži. Ak sa tovar na blízkom okolí nepredal, chodili po vzdialenejších obciach muži, pretože ženy nemohli na dlhší čas nechať doma deti samotné.

³ Zdá sa, že práve oni sprostredkovali medzi Orientom a Európou niektoré spôsoby veštenia a zariekania. Túto otázku treba ešte podrobne preskúmať.

⁴ Výnimku tvorili v tejto skupine korytári, pôvodne rumunskí Cigáni-otroci, ktorí v lete ryžovali zlato a v zime robili drevené výrobky. Po zrušení otroctva v Multansku a Valašsku (dnešné Rumunsko) r. 1861 sa rozišli do mnohých krajín a venovali sa iba spracovaniu dreva. Vlastný jazyk dávno zabudli, jeho miesto nastúpila rumunčina. Sú uzavretí, nekradnú a s ostatnými skupinami majú len málo spoločných črt. Sami sa považujú za Rumunov. U nás žije iba niekoľko málo desiatok rodín na vých. Slovensku.

Toto delenie je iba pomocné, pretože ani vlastné osady nebývali úplne jednoliate a aj medzi hospodárskou situáciou jednotlivých rodín bývali rozdiely, aj keď často nie také výrazné. Tak isto ani podľa zamestnania (s výnimkou mestských hudobníkov) netvorili Cigáni pevné skupiny, pretože väčšinou ani jedným nemohli rodinu užiť; a tak obvykle podľa okolností striedali viacero zamestnaní a spôsobov obživy.

Na spôsob života a kultúrnu úroveň obyvateľov cigánskych osád vplývalo

Obr. 1. Výroba nepálených tehál. Sv. Mara na Ostr.
Foto Archív NÚ — SAV, V. Törey 1956.

i celkové prostredie, ktoré ich obklopovalo. Napr. život v osadách na západnom Slovensku mal v priemere vyššiu úroveň ako v osadách východoslovenských. Nie posledným činiteľom v týchto otázkach bol počet obyvateľov osád. Ak boli totiž v obci jedna — dve rodiny, užívali sa ľahšie ako 10—15, prípadne viac rodín. Obvykle totiž všetci obyvatelia osady sa živili tým istým spôsobom, a tak menej rodín stačilo saturovať potreby obce aj kováčskymi výrobkami, valčekmi, štetkami, šnúrkami, drevárskymi výrobkami a pod., kým väčší počet rodín nutne živoril. A tak, ak pri malom počte vyššia hospodárska úroveň umožnila ľahší styk s ostatným obyvateľstvom, naopak, veľký počet bedárov odkázal obyvateľov osád na žobrotu a iné nedôstojné spôsoby získavania obživy, čím sa pochopiteľne stupňoval antagonizmus medzi cigánskou osadou a príslušnou obcou. Tým sa vytvárali ďalšie podmienky pre izolovanosť cigánskych osád, čo všetko v konečnom dôsledku viedlo ku konzervovaniu ich často veľmi primitívneho spôsobu života. Neskôr tu zohral istú úlohu aj moment psychologický: veľká osada bola po spoločenskej stránke sebestačná,⁵ no túžba po spoločnosti viacerých ľudí nútila ojedinele cigánske rodiny stýkať sa s inými rodinami. Pravda, ochotní k tomu bývali obyčajne iba najchudobnejší, ktorí sa, i keď pomerne zriedkavo, predsa občas dostávali s cigánskymi rodinami aj do príbuzenských vzťahov.⁶

Nebudem podrobnejšie rozvádzať profil hmotnej a duchovnej kultúry jednotlivých skupín. Je známe, že za predmníchovskej republiky, ako aj za tzv. slovenského štátu značná časť Cigánov bývala v zemniciach, ktoré boli semenišťom epidemických a iných chorôb, že za potravu im často slúžili uhynuté zvieratá, že podvýživa bola bežná, detská úmrtnosť značne vysoká a na druhej strane priemerný vek značne nižší ako u ostatných občanov, že deti chodili aj v zime temer nahé a dospelí boli zaodetí máločo lepšie, gramotnosť bola výnimkou, zato kvitla poverčivosť najrozličnejšieho druhu nielen u žien, ale aj u mužov.

Fašizmus považoval Cigánov podobne ako Židov za menejcennú rasu a usiloval sa o ich vyhladenie. Za tzv. slovenského štátu bolo mnoho Cigánov odtransportovaných do koncentračných táborov v Poľsku a Nemecku,⁷ iní boli sústreďovaní do pracovných „lágrov“ na Slovensku a r. 1944 mnohí, najmä muži, zlikvidovaní. Podobne ako pre Židov, aj pre Cigánov platil zákaz používať verejné dopravné prostriedky za súkromným účelom, bol im zakázaný vstup do verejných miestností, účasť na verejných podnikoch, v mnohých mestách mali

⁵ Napr. veľké cigánske osady si za priaznivého počasia usporadúvali zábavy, ktoré miestami nazývali „bály“. Svojské zábavy s obľubou robili aj väčšie skupiny nomádnych Cigánov.

⁶ Častejšie boli prípady manželstiev medzi Cigánom a Necigánkou alebo opačne. Cigánov si brali napr. úplne nemajetné sirotky a pod. Na Orave, kde bolo vždy veľmi málo Cigánov (väčšie osady tu neboli), temer všetci sa priženili a povydávali do chudobnejších rodín roľníckych.

⁷ Pozri bližšie P. J a c k o, *Odstraňujeme sociálnu a kultúrnu zaostalosť občanov cigánskeho pôvodu*. Bratislava, 1958, 7.

vyhradené dni a hodiny pre vybavenie nutných záležitostí, inak im bol vstup do mesta zakázaný, vo vojsku boli zaraďovaní do zvláštnych útvarov atď.

Ústava z 9. mája 1948 zrovnoprávnila všetkých občanov v Československu bez ohľadu na národnosť, rasu či náboženstvo. To znamená, že i Cigáni, u nás po prvý raz vo svojej histórii dosiahli rovnoprávne postavenie s ostatnými občanmi, čiže získali rovnaké práva či povinnosti. Čoskoro sa však ukázalo, že veľká časť Cigánov, deťaná predošlými režimami i vlastnou starou tradíciou nevie správne používať svoje práva a z tých istých dôvodov nevie plniť ani všetky povinnosti a požiadavky kladené na občana ľudovodemokratického štátu a že si preto v procese zrovnoprávňovania vyžaduje ešte od štátu pomoc a mimoriadnu starostlivosť. Po r. 1948 nebolo možné hneď prikročiť vo väčšom rozsahu k riešeniu týchto problémov, pretože na prvom mieste boli iné, vážnejšie úľhy. Preto sa u nás problémy súvisiace s cigánskou otázkou riešili v prvých rokoch na rozličných miestach rôzne, podľa schopností a skúseností miestnych činiteľov.

No už začiatkom r. 1952 vydáva Ministerstvo vnútra a Povereníctvo vnútra v spolupráci s ďalšími rezortmi smernice „za účelom úspešnejšieho zapojovania osôb cigánskeho pôvodu do budovateľského úsilia našej ľudovodemokratickej republiky a postupného zbavovania Cigánov následkov zaostalosti ako dedičstva kapitalistického režimu“.⁸

V týchto smerniciach sa veľmi správne pripomínalo, „aby národné výbory voči Cigánom dodržiavali zásady socialistickej zákonnosti rovnako ako voči ostatným občanom, pretože zákony a nariadenia našej ľudovodemokratickej republiky platia rovnako pre všetkých občanov, bez rozdielu národnosti alebo rasy a bez rozdielu, či dávajú určité práva alebo ukladajú určité povinnosti alebo obmedzenia“.

Jednotlivé body venujú pozornosť otázke zamestnanosti, podmienkam v zamestnaní, ubytovaniu, školskej dochádzke a pod. Najmä v tejto poslednej otázke sa dali dosť podrobné úpravy. Predovšetkým sa zdôraznilo, že tak ako ostatné deti, aj cigánske deti majú nárok na vzdelanie vo všetkých druhoch a stupňoch škôl. Pritom je, pravda, samozrejmé, že základné školské vzdelanie je pre všetky deti rovnako povinné.

Tam, kde to ukázala potreba, prechodne sa zriadili triedy pre cigánske deti. Táto dočasne izolovaná výchova ich mala pripraviť pre vstup do školského života s ostatnými deťmi. Konkrétne išlo predovšetkým o to, že v mnohých cigánskych osadách žili deti vekove staršie, ktoré predtým vôbec nenavštevovali alebo len sporadicky navštevovali školu. Cigánske triedy mali preto za úlohu pripraviť v čo najkratšom čase tieto deti tak, aby po prechode do riadnej školy mohli rovnomerne s ostatnými deťmi sledovať učebnú látku, ktorú sledujú

---

⁸ Ministerstvo vnútra, 5. 3. 1952, Sb. ob. pro KNV, č. 13; Povereníctvo vnútra 24. 3. 1952, Zb. ob. pre KNV, č. 24.

ostatné deti v ich veku. K tomu bolo potrebné aj dokonalé ovládanie vyučovacieho jazyka, čo bolo u detí, žijúcich vo väčších cigánskych osadách, kde sa hovorilo temer výlučne cigánskym jazykom, bez predbežnej prípravy dosť obťažné. Oddelená príprava cigánskych detí v nich vypestovala aj také návyky ako pravidelná životospráva, hygiena osobná i okolia a pod. Konečne, zvýšená kultúrna úroveň detí mala potom priaznivý vplyv aj na ich rodičov.⁹ Teda takéto špeciálne triedy sa ukázali dočasne potrebné predovšetkým vo veľkých osadách, kde sila takéhoto kolektívu pôsobila retardačne na mnohé prejavy života a kultúry svojich príslušníkov. Pravda, ešte raz zdôrazňujem, že tieto dočasné triedy boli iba prechodné (najviac dva roky pre jedno dieťa), boli prípravou pre návštevu riadnej školy a v nijakom smere nesledovali izolovanosť, naopak, boli prípravou pre ľahšie splynutie oboch strán.

Smernice Ministerstva vnútra, Povereníctva vnútra a ostatných rezortov boli podnetom pre výskum Cigánov a celej problematiky po stránke teoretickej a v konečnom dôsledku praktickej. Otázkou sa zaoberali niektoré vedecké, ako aj osvetové ustanovizne (Orientálny ústav ČSAV, Národopisný ústav SAV, niektoré katedry Karlovej univerzity, Vysoká škola pedagogická v Bratislave, Osvetové ústredie v Bratislave a i.) a viacerí jednotlivci. Vznikli cigánske súbory piesní a tancov, z ktorých sa mnohé po prekonaní počiatočných ťažkostí dopracovali solídnych úspechov. Na druhej strane štúdium hudobnej a tanečnej tvorby Cigánov, ako aj iných stránok ich života obohatilo umeleckú tvorbu rozličných druhov a poskytlo jej nový, neznámy materiál.¹⁰

Treba však priznať, že ani po r. 1952 nebola ešte cigánska otázka z hľadiska historicko-etnografického zaradenia dosť jasná a ukazovali sa snahy riešiť ju ako otázku národnostnú. No dôkladné preskúmanie celej problematiky ukázalo, že tieto teórie neobstoja a boli viac-menej výsledkom akéhosi romantizmu, ktorým boli prvé kroky riešenia cigánskej otázky sprevádzané a ktorý bol v podstate reakciou na diskriminačné opatrenia v predchádzajúcich obdobiach.

V apríli 1958 prijal ÚV KSC uznesenie, ktoré dalo smernice pre konečné riešenie tohto problému. ÚV vychádzal predovšetkým zo skúseností dosiahnutých v predošlých rokoch, keď sa ukázalo, že svedomitá práca medzi Cigánmi prinesie

---

⁹ Ďalšiu funkciu zohrajú tieto triedy v tom, že si deti navyknú školu pravidelne navštevovať, pretože tieto triedy bývajú poväčšine priamo v osadách a učiteľ má tak možnosť okamžite skontrolovať príčiny prípadnej absencie, nehovoriac už o tom, že má možnosť vplývať na rodičov detí, a to v mnohých smeroch. Rodičia, najmä v osadách od obce vzdialenejších, často totiž odôvodňovali neprítomnosť detí v škole práve vzdialenosťou, prípadne neschodnosťou cesty za dažďov, v zime a pod.

¹⁰ Napr. zo života Cigánov čerpá román Jos. Sekeru, *Deti hlínené vesnice*, film *Můj přítel Fabián*, cigánske tance v SLUKu i Lúčnici, nehovoriac o mnohých väčších i menších hudobných skladbách, novelách, článkoch a pod. Dôležitejšie odborné články a štúdie sú obsiahnuté v etnografickej bibliografii, ktorá sa každoročne uverejňuje v tomto časopise, preto ich nebudeme zvlášť uvádzať.

ovocie, len ak sa vykonáva trpezlivo a dôsledne, pretože výsledky negatívneho pôsobenia stáročí sa nedajú odstrániť z jedného dňa na druhý. Skúsenosti sa získali v celom komplexe praktických otázok.

Uznesenie ÚV KSC postavilo na prvé miesto otázku trvalého zamestnania Ci-gánov, pretože bez tejto kľúčovej otázky nie je možné vyriešiť ani jeden z ďalších problémov. Zamestnanie je zdrojom pravidelného príjmu rodiny a priamo vplýva na jej pravidelnú životosprávu, keďže si ju vyžaduje. Muž, ktorý je v stálom styku s ostatnými robotníkmi, snaží sa im vyrovnáť v prvom rade oblekom

Obr. 2. Kováč pri práci. Podunajské Biskupice.
Foto Archív NÚ – SAV, V. Törey 1956.

a osobnou hygienou. Od svojej ženy vyžaduje pravidelne riadnu stravu. Vo väčšine cigánskych rodín sa totiž varilo v minulosti podľa toho, ako sa podarilo získať či už peniaze na nákup alebo priamo potraviny. Keďže takýto príliv prostriedkov vystriedal obvykle predchádzajúce dlhšie obdobie živorenia až hladu, varilo sa tak, aby sa každý člen rodiny mohol najesť až do presýtenia. Zvyšky takéhoto gazdovania pretrvávajú, pravdaže, aj v prvom období pravidelných príjmov.¹¹ Pravda, takýto obraz nedocenenia výsledkov vlastnej práce je iba prechodný, pretože žena si postupne zvykne na pravidelný príjem a naučí sa ho aj účelne zadeliť. Významnú úlohu zohrali v tomto smere napr. rozličné kurzy varenia a šitia, ktoré prebiehali a prebiehajú pre cigánske ženy mnohých osád.

K väčším problémom dochádza vtedy, ak muž nie je zamestnaný v mieste bydliska svojej rodiny a nemôže denne, prípadne v iných krátkych intervaloch dochádzať domov. Sám síce v novom prostredí rýchle rozširuje svoj duševný obzor a dvíha svoju životnú úroveň. Jeho rodina sa však pridŕža starého spôsobu života a dochádza ku konfliktom, ktoré niekedy končia až rozchodom manželov. Cigánske ženy sú totiž zamestnané len vo veľmi malej miere, keďže sa obvykle musia starať o viacej detí. Tak ostávajú stále vo svojom prostredí, a preto majú záporný vplyv aj na mužov. Na druhej strane zase u mužov sa stretávame s viacerými rezíduami patriarchálneho cítenia a názorov na rodinu, predovšetkým na podradné postavenie ženy v rodine. Napr. muž ktorý by pomáhal žene v domácich prácach, stal by sa v cigánskom kolektíve predmetom výsmechu.

Po zabezpečení trvalého zamestnania občanov cigánskeho pôvodu druhým komplexom problémov sa stala úloha riadneho ubytovania cigánskych rodín a v tej súvislosti aj plán na postupnú likvidáciu cigánskych osád. V minulosti Cigánom, ktorí sa chceli usadiť, obvykle sa vydeľovali miesta za obcou, niekedy v dosť značnej vzdialenosti a temer vždy na pôde, ktorá sa inak nedala využiť, t. j. nebola vhodná ani ako stavebná parcela, tým menej mohla slúžiť účelom poľnohospodárskym, prípadne iným. Hlinistá pôda za dažďov do značnej hĺbky rozmokla, sťažovala chôdzu a znečisťovala obydlia aj odev. Iné osady boli zas stiesnené na strmých stráňach a prístup k nim bol najmä v zime značne obťažný. Ak k tomu pridáme, že vo väčšine osád chýbala nielen elektrina, ale aj pitná voda, že plocha osád bola obmedzená, takže často nájdeme chalupu na chalupe, k tomu neznalosť najbežnejších hygienických zásad a zariadení, pochopíme, že obyvatelia týchto osád trpeli najrozmanitejšími epidemickými a inými chorobami. Rozmiestnením obyvateľov cigánskych osád medzi ostatných občanov nielenže zmiznú všetky tieto nežiadúce javy, ale padne aj ďalšia bašta izolácie a zaostalosti. Pravda, definitívne riešenie tohto problému si vyžiada dlhší čas, pretože je spo-

¹¹ Po výplati sa nakúpi množstvo mäsa a pálenka a niekoľko dní sa hoduje. Potom nasledujú dni, keď sa jedia suché zemiaky až konečne posledné dni pred ďalšou výplatou niet čo jesť a požičiavajú sa peniaze alebo sa vyskytnú aj také prípady, že sa žena vráti k starým spôsobom získavania potravy veštením, žobraním a pod.

jené s rozličnými ťažkosťami. Na jednej strane treba istý čas na to, aby si rodiny našetrili potrebnú sumu, ktorá im spolu so štátnou pôžičkou umožní výstavbu vlastného rodinného domu alebo slušné zariadenie prideleného bytu. Postupná likvidácia cigánskych osád si vyžiadala zákaz stavby nových obydlí v samých osadách a na výstavbu rodinných domkov sa im prideliujú stavebné parcely podľa plánu výstavby tej-ktorej obce. Napriek tomu, že väčšina obyvateľov cigánskych osád sa ochotne chytá týchto možností, sú aj takí, ktorí z osád neradi odchádzajú, pretože boli navyknutí žiť iba vo vlastných kolektívoch, často spätých aj príbuzenskými zväzkami a, ako som už spomenula, cítenie príbuzenské a rodové je u mnohých Cigánov nadmieru vyvinuté.

Spôsob riešenia školskej otázky ostáva v platnosti v tom zmysle, ako som už o ňom hovorila v súvislosti s úpravami Ministerstva a Povereníctva vnútra z r. 1952.

V istom zmysle obťažnejšia ako predošlé a hlavne dlhodobejšia je otázka zvýšenia kultúrnej úrovne Cigánov. Kultúrna úroveň — to nie je iba gramotnosť, pravidelné sledovanie tlače, literatúry, filmov, divadelných hier a pod. To je aj otázka hygieny, morálky, estetického cítenia, celkového spôsobu života rodiny a vzájomných vzťahov jednotlivých jej členov, vzťah k ostatnej spoločnosti, pomer k práci, vzťah k národnému majetku, spôsob využívania voľného času, všeobecný, kultúrno-historický prehľad, všeobecné znalosti výtvarnej techniky atď. atď.

Toto všetko si vyžaduje ešte veľa času a práce. Ako som už povedala, otázka kultúrnosti nie je len gramotnosť, ale gramotnosť je jedným z jej základných kameňov. Ani v tomto smere nie je ešte práca skončená. Podrobný prieskum r. 1953 a začiatkom r. 1954 ukázal, že medzi občanmi cigánskeho pôvodu je ešte značné percento negramotných. Najhoršia bola situácia v skupinách „valašských“ Cigánov, kde negramotnosť bola v niektorých rodinách až 100 %. Deti, aj vekove staršie, dobiehajú zameškané v školách, vojaci sa naučili čítať a písať počas vojenskej prezenčnej služby, pre ostatných sa zriaďovali a zriaďujú kurzy, takže aj v tomto smere sa vykonal značný kus práce. No za skončenú ju budeme môcť považovať až vtedy, keď medzi občanmi cigánskeho pôvodu nebude ani zlomok negramotných.

Veľký vplyv má na Cigánov film, ktorý je u všetkých vo veľkej obľube. Možno aj preto, že väčšine sa dostalo tejto možnosti až po r. 1945, pretože za tzv. slovenského štátu im (podobne ako Židom) bol vstup do verejných miestností, teda aj do kina, zakázaný. Vo veľkej obľube je aj rozhlas. Rádio býva obvykle jedna z prvých nákladnejších vecí, ktorú si zo zárobku kupujú. V poslednom období sa značne zlepšilo sledovanie dennej tlače (pravda len u mužov), kým čítba iného druhu je ešte stále veľmi v pozadí.

Taktiež sa značne zlepšila situácia v otázke hygienických návykov, predovšetkým hygieny osobnej, ale aj obydliá, aj keď sa, pravda, ani s dnešnou situá-

ciou nemožno ešte uspokojiť. Podobne je to aj v otázkach morálky, a to tak vo vzťahoch rodinných, ako aj spoločenských. Mnohé prežitky, najmä v názoroch na ženu, podnes ovplyvňujú vzájomné vnútorné vzťahy rodiny. Napr. u „valašských“ Cigánov najbežnejšou formou získavania ženy bola donedávna kúpa a niekedy aj únos. V mnohých rodinách usadlých Cigánov bola prakticky živiiteľkou žena. Manželské zväzky ani u jednej skupiny neboli trvalé. To bolo, pravda, zapríčinené aj predčasným manželským spolužitím nedospelých partnerov. Posúvanie vekovej hranice a hmotná zabezpečenosť rodiny vďaka zamestnaniu majú veľmi priaznivý vplyv aj na konsolidáciu rodiny. V tejto súvislosti nemožno obísť ani vzťahy rodičov a detí. Aj na ne treba ešte výchovne pôsobiť, a to vo dvoch smeroch. Rodičia sú totiž od detí veľmi citovo závislí a dávajú im to aj príliš najavo, sú voči nim nekritickí a pod., a takto vychovávané deti chápu neskôr rodičov ako príťaž. Prv bol tento vzťah zapríčinený ekonomickými činiteľmi, mladí ľudia totiž sotva mali prostriedky na výživu vlastných detí a nevládni rodičia boli v pravom zmysle slova „neužitočné ústa“. No tento vzťah nevyrazil celkom ešte ani dnes, aj keď príčiny sú podstatne iné. Dali by sa zhrnúť pod spoločného menovateľa ako „konflikt generácií“. Starí ľudia navyknutí na svoj tradičný spôsob života, s často i naivným duševným vzhladom budia útrpnosť a niekedy aj posmech svojich detí, ktoré sa pozerajú na život okolo seba už inými očami a kladú na život, ale aj na seba už neporovnateľne vyššie nároky. Vypestovať v nich úctu k starším, vysvetliť im, že nie oni boli ná vine situácii, v ktorej žili, je tiež jedna z úloh, ktoré stoja ešte pred nami.

S otázkou kultúrnosti súvisí aj vzťah k práci a jej výsledkom — verejnému a inému majetku. Niektorí Cigáni ešte nepochopili, že naša spoločnosť má záujem na zvýšení ich životnej a kultúrnej úrovne a z nevedomosti sa práci vyhýbajú, čo sa na druhej strane nutne prejavuje v tom, že si svoje existenčné potreby obstarávajú žobraním alebo aj krádežou.

U mnohých, najmä u žien sa ešte prejavuje v rôznych formách poverčivosť, ktorá má napr. pri liečení priamo škodlivý dosah. Na druhej strane nemožno v tejto súvislosti nespomenúť, že v oblasti zdravotníctva sa v posledných rokoch dosiahli veľmi markantné výsledky, a to nielen priamo v liečení, ale dokonca aj v prevencii.

Nie je ani zďaleka možné tu vypočítať všetky zmeny, ktoré nastali v živote našich Cigánov po r. 1945. Sú však markantným svedectvom toho, čo chce a môže poskytnúť ľudovodemokratické zriadenie pre svojich občanov hospodárskym a kultúrnym zrovnoprávnením. Súčasne sú dôkazom, že sú všetky predpoklady k tomu, aby postupne všetci Cigáni dosiahli úroveň spôsobu života a kultúry ostatných obyvateľov.

Pozrime sa teraz na problém Cigánov z inej strany. Dôsledné vykonanie spomenutých opatrení fakticky smeruje k splynutiu Cigánov s ostatnými obyvateľmi. Nastoluje sa nám otázka, či je úsilie o asimiláciu v tomto prípade správne,

či by nebol vhodnejší iný spôsob riešenia. Táto otázka si vyžaduje jednoznačnú odpoveď na inú otázku, a to ako klasifikovať Cigánov z hľadiska historicko-etnografického. Bolo jasné, že v nijakom prípade ich nemožno označiť za národ, napriek úsiliam niektorých predstaviteľov mladej cigánskej inteligencie. Jasná definícia národa v prácach klasikov marxizmu-leninizmu popiera takéto zatriedenie veľmi jednoznačne.¹² Menej jasnou bola otázka, či možno Cigánov klasifikovať ako národnosť.

Pokúsime sa na tomto mieste aspoň stručne určiť, čo vlastne dnes z hľadiska historicko-etnografického rozumieme pod termínom národnosť a národnostná menšina.¹³ Vychádzajúc z prác klasikov marxizmu a berúc do úvahy dnešný i predchádzajúci vývoj, došli sme k názoru, že za národnosť možno považovať skupinu ľudí, hovoriacich spoločným jazykom (alebo dialektami tohto spoločného jazyka), obývajúcich spoločné územie, ktorá má do istej miery spoločný hospodársky život a do istej miery spoločné psychické založenie a z hľadiska historicko-spoločenského vývoja dosiahla vývojový stupeň feudalizmu. V ďalších, vyšších spoločenských formáciách prerastá takéto národnosť v národ, pravda, ak sa neasimiluje alebo ak jej vnútorný vývoj nie je narušený vonkajšími činiteľmi rozmanitého charakteru.

Pod národnostnou menšinou rozumieme skupinu ľudí, ktorá sa z rôznych príčin odtrhla od vlastného národa či národnosti a vkladila sa do etnicky cudzieho celku. Jednotlivé národnostné skupiny či národy sa na styčných územiach miešajú so susednými celkami, a preto ak vedie medzi dvoma susednými národmi štátna hranica, nemôže práve vzhľadom na etnickú rôznorodosť vystihnúť presne skutkový stav.¹⁴ Pravda, nielen štátne hranice prispeli ku vzniku národnostných menšín. V dôsledku hospodárskeho, politického, náboženského a i. útlaku dochádzalo v posledných storočiach k rôznym vystahovaleckým vlnám. V novom, etnicky cudzom prostredí vznikali celé obce, ba aj oblasti, vytvorené takýmito národnostnými menšinami.¹⁵ *Za národnostnú menšinu možno však v takomto prípade považovať iba skupinu ľudí, ktorá sa od svojho etnického celku odtrhla v čase, keď sa vo svojom vývoji dostal už na stupeň národa alebo národnosti, t. j. za kapitalizmu alebo aspoň feudalizmu.* Toto platí aj v prípade, ak sa ma-

¹² „Národ je historicky sa utvorivšie pevné spoločenstvo ľudí, spojených spoločným jazykom, územím, hospodárskym životom a psychickým založením, prejavujúcim sa v spoločnej kultúre.“ J. V. Stalin, *Marxizmus a národnostná a koloniálna otázka*, Bratislava 1952.

¹³ Nenárokuje si na definitívnosť tohto znenia. Naopak, uvítali by sme pripomienky alebo hodnotné diskusné príspevky k tejto problematike.

¹⁴ Takáto situácia je typická predovšetkým pre štáty strednej a vých. Európy, ktoré vznikli po prvej svetovej vojne rozpadom veľkých centralizovaných, mnohonárodnostných štátov.

¹⁵ Takéhoto pôvodu sú napr. slovenské národnostné menšiny v mnohých európskych i mimoeurópskych štátoch, napr. v Maďarsku, Juhoslávii, Rumunsku, Belgii, vo Francúzsku, USA a i.

terská etnická skupina, teda kmeň alebo sväz kmeňov vyvinie neskôr v národnosť a v národ.¹⁶

Rozdiel medzi týmito dvoma skupinami je v perspektíve ich vývoja. Kým národnosť žijúca na svojom materskom území sa vyvíja v národ, národnostná menšina žijúca v spoločných hospodárskych a kultúrnych podmienkach s iným národom a v rámci jeho štátu, aj v podmienkach dôsledného demokratizmu nutne smeruje k asimilácii s týmto národom. Pravda, ani táto, konečne ako ani žiadna iná asimilácia nesmie byť v žiadnom smere násilná, ako na to veľmi často upozorňoval sám Lenin v mnohých článkoch týkajúcich sa národnostnej otázky. Medziiným píše: „Strana proletariátu sa usiluje o vytvorenie čo najväčšieho štátu, lebo je to výhodné pre pracujúcich, usiluje sa o zblíženie a ďalšie splynutie národov, avšak tento cieľ nechce dosiahnuť násilím, ale jedine slobodným, bratským zväzkom robotníctva a pracujúcich mas všetkých národov.“¹⁷

Už aj toto veľmi stručné rozvedenie koeficientov národnosti nám ukazuje, že v prípade Cigánov nemožno hovoriť ani o národnosti.

Ostáva nám teda v tejto súvislosti posledná otázka: či tvoria Cigáni, pokiaľ sa, pravda, neasimilovali, istý spoločný celok, ako ho možno charakterizovať a aký je jeho spoločný menovateľ.

Cigáni majú predovšetkým spoločný pôvod. Aj keď pravdepodobne nepochádzajú z jedného kmeňa, ale z viacerých, boli to kmene navzájom príbuzné, ako o tom svedčí ich jazyk, mnohé spoločné prvky v ich spôsobe života a spoločné psychické črty. Spoločný pôvod a v mnohých smeroch aj spoločné historické podmienky, ako aj ďalšie, už spomenuté okolnosti formovali Cigánov ako samostatnú etnickú skupinu, ktorá dnes žije prakticky v celom svete vo forme etnickej diaspory. Ich situácia bola v istom zmysle obdobná ako postavenie Židov, pravda, s tým rozdielom, že Židia ako vyspelejší o niečo ľahšie prenikli do života ostatných národov ako Cigáni, a preto sa aj rýchlejšie asimilovali. V súvislosti so Židmi Stalin hovorí: . . . „Židia žijú nesporne spoločným hospodárskym a politickým životom s Gruzíncami, Dagestancami, Rusmi a Američanmi, v spoločnej kultúrnej atmosfére s týmito národmi, to nemôže nevtisnúť na ich národný charakter svoju pečať; ak aj ostalo u nich niečo spoločné, je to náboženstvo, spoločný pôvod a určité zvyšky národného charakteru. To všetko je nesporné. Ale ako možno vážne tvrdiť, že strnulé náboženské obrady a miznúce psychologické zvyšky účinkujú na osud spomenutých Židov silnejšie ako živé sociálno-hospodárske kultúrne prostredie, ktoré ich obklopuje? A predsa len pri tomto

¹⁶ Ako príklad pre naše tvrdenie možno uviesť Židov. Veľká časť sa rozišla — prakticky do celého sveta — prv než predstavovali jednotnú národnosť. Preto dnes, napriek tomu, že sa na pôvodnom území vyvinuli v samostatný národ, čo sa po politickej stránke prejavilo vytvorením vlastného štátu, nemožno dnes hovoriť o Židoch, rozptýlených v najrozmanitejších štátoch ako o národnosti.

¹⁷ V. I. Lenin, *Úlohy proletariátu v našej revolúcii*, Spisy, zv. 24, 59.

¹⁸ J. V. Stalin, c. d., 13.

predpoklade by bolo možné hovoriť o Židoch vôbec ako o jednotnom národe“.¹⁸ A ďalej: „Nie, pre takéto papierové „národy“ nezostavuje sociálna demokracia svoj národnostný program. Môže počítať len so skutočnými národmi, ktoré sú činnorodé a rozvíjajú sa, a preto treba s nimi počítať.“¹⁹

To isté platí aj o Cigánoch, pravda, s tým rozdielom, že miesto spoločného náboženstva vystupuje spoločný jazyk. Tak isto však ich ďalší vývoj nutne znamená asimiláciu s etnikom, medzi ktorým žijú.

Toto, pravda, nie je jediná príčina, prečo Cigánov v ich ďalšom vývoji nutne čaká asimilácia, a nie vývoj v národnosť alebo národ. V obdobnej súvislosti so Židmi Stalin upozorňuje na jeden dôležitý faktor v existencii národa. V už spomenutej práci píše: „Okolnosť, že Židia ako národ sa nemôžu zachovať, vysvetľuje Bauer tým, že „Židia nemajú uzavreté osídlené územie“. Toto vysvetlenie, v základe správne, však nevystihuje celú pravdu. Ide predovšetkým o to, že Židia nemajú širokú, s pôdou spätú stabilnú vrstvu, ktorá by prirodzene spájala národ nielen ako jeho chrbtová kosť, ale aj ako „národný“ trh.“²⁰ A tu sme vlastne pri koreni veci, pretože toto zdôvodnenie platí v plnej miere aj v prípade Cigánov. Spomenuté dôvody sú súčasne príčinou, prečo je prakticky nemožný rozvoj špecificky cigánskeho spôsobu života a kultúry a ich formovanie sa v národnosť. Už po odchode Cigánov z Indie sa v prevažnej miere ich vlastný spôsob života rozvíjal tým, že priberal cudzie prvky. Dokonca aj ich jazyk, ktorý je ich najsilnejším putom s pravlastou, neobsahuje dnes viac ako 40 % pôvodných slov, kým 60 % ich slovníka čerpá z lexikálneho bohatstva národov, ktorými prešli.²¹ Ešte pokročilejšia je ich asimilácia v najrozličnejších prejavoch hmotnej i duchovnej kultúry.

Tento postup bol úplne prirodzený, pretože nové podmienky si vyžadovali aj iný spôsob života, aj keď sa nezainteresovaným pozorovateľom zdalo, že spôsob života Cigánov sa v priebehu stáročí v ničom nemenil. Nebola to pravda, pretože i keď pomaly, predsa len, ako som už spomenula, prijímali postupne do svojho života prvky z kultúry národov, medzi ktorými sa pohybovali. Tým, pravda, nechcem povedať, že si Cigáni nezachovali žiadne prvky svojej pôvodnej kultúry. Okrem jazyka nachádzame jej stopy predovšetkým v ich slovesnej i piesňovej tvorbe, svetonázore, v estetickom cítení, v niektorých prejavoch materiálnej kultúry atď., no dnes je to už iba torzo čoraz nejasnejších obrysov, ktoré spolu s viacerými negatívnymi alebo prežitými prvkami v nijakom prípade nemôže v súčasných podmienkach predstavovať zdravý, dostatočne široko fundovaný základ pre ďalší rozvoj špecifického spôsobu života a kultúry, tým menej, že tu chýbajú aj ďalšie činitele, ako som ich už rozviedla.

Ak teda berieme do úvahy všetky momenty prichádzajúce pri riešení cigánskej

¹⁸ J. V. Stalin, c. d., 14.

²⁰ J. V. Stalin, c. d., 35.

²¹ Podrobnejšie pozri V. L e s n ý, *Jazyk cikánů v ČSR*, Československá vlastivěda III, 606.

otázky do úvahy, nutne musíme dospieť k záveru, že jej riešenie je možné iba všemožnou podporou asimilácie Cigánov s domácim obyvateľstvom v tom zmysle, ako to rozvádzajú smernice ÚV KSČ, ktoré sledujú ich úplné, hospodárske i spoločenské zrovnoprávnenie.

Aj keď blízka perspektíva ďalšieho vývoja Cigánov u nás ako celku v zmysle dosiahnutia životnej úrovne ostatného obyvateľstva ukazuje na ich nevyhnutnú asimiláciu, napriek tomu, že nepredstavujú ani národ ani národnosť, ale iba etnickú skupinu, nebude a nemôže sa na nich robiť nátlak napr. v používaní jazyka a v zachovávaní tých prvkov ich kultúry, ktoré nie sú negatívne. Naopak. Výskum života a kultúry Cigánov v celej šírke má okrem iných cieľov aj ten účel, aby sa zachytili všetky kladné prvky ich kultúry a obohatila sa nimi socialistická kultúra národa, s ktorým splynú.

SUMMARY

After 1945 a relatively large number of Gypsies remained in Czechoslovakia. According to their way of living we may divide them into four main groups: 1. Musicians, 2. Workers, 3. Craftsmen, 4. The group of half nomadic Gypsies.

According to the Constitution of May 9th, 1948 the Gypsies have, like other citizens of Czechoslovakia, full equal rights to develop their national culture. It soon became evident, however, that many Gypsies were unable to take advantage of the possibilities offered to them, nor were they able to fulfil the civic duties laid upon them by law. Hence, while being legally on a par with their fellow citizens, they had to be given full state support in the process of their assimilation. Several laws have been passed providing for the solution of the following problems: To grant their full and permanent employment, to improve the housing conditions of their families, to secure their regular school education eliminating at the same time the illiteracy of the older generation, to raise their cultural level.

This solution of the Gypsy problem proved to be very successful. It also seems to have been the only possibility to raise their cultural and economic level to that of other citizens. In fact, these measures can but lead to a rapid assimilation of the Gypsies. It may be asked whether such a solution was right from the historico-ethnographic point of view. Moreover, it is of particular interest to know what group they indeed belong to. They are not a nation. Well then, do they constitute a nationality? If we define the nationality as a group of people who reached in their historic development the stage of feudalism, having common language (or speaking different dialects of the language concerned) and territory and a sense of social homogeneity with common economic interest, then the Gypsies do not even form a nationality.

Having a common descent and a common tongue as well as many other characteristic features, they do, however, form a separate ethnic group living scattered all over the country. Soon after leaving India there already began a gradual assimilation of these people. They lost much of their separate identities and distinct characteristics so that there is at present no sufficient background for a further development of their specific culture. What is even more important, they have no definite territory of their own which makes it difficult for them to preserve their national tradition.

We therefore see the only right solution of the Gypsy problem in guaranteeing their full economic and cultural rights. The final result will be their complete assimilation.

Translated by
Herbert Roswit